

MODA DIZAYNI INNOVATSIYASINING ISTIQBOLLARI

Toshkent kimyo texnologiyalari xalqaro universiteti

Libos dizayni yoʻnalishi 1-kurs talabasi

Aliqulova Marjona Valijon qizi

Ilmiy rahbar: **Eshmamatov Baxodir Xolmirzayevich**

Annotatsiya. Zamonaviy moda dizayni bugungi kunda insonparvarlik gʻoyalariga tayangan holda ijtimoiy, iqtisodiy hamda madaniy jarayonlar bilan uzviy bogʻliq tarzda rivojlanib bormoqda. Ushbu soha endilikda faqat estetik talablarga emas, balki inson ehtiyojlarining turli qirralarini — ruhiy, jismoniy va ijtimoiy jihatlarni ham qamrab oluvchi kompleks tizimga aylanmoqda.

Texnologiyalar taraqqiyoti va ilm-fan yutuqlarining moda sanoatiga kirib kelishi yangi dizayn yondashuvlarini shakllantirmoqda. Ayniqsa, ekologik toza materiallardan foydalanish, ishlab chiqarish jarayonlarini optimallashtirish hamda barqaror tizimlar yaratish masalalari dolzarb ahamiyat kasb etmoqda.

Kalit soʻzlar: innovatsiya, barqaror rivojlanish, ekologik dizayn, tashqi taʼsirlar, maʼnaviy qadriyatlar.

Аннотация. Современный дизайн моды развивается в тесной взаимосвязи с социальными, экономическими и культурными процессами, опираясь на принципы гуманизма. Данная сфера уже не ограничивается исключительно эстетическими требованиями, а превращается в комплексную систему, охватывающую различные аспекты человеческих потребностей — духовные, физические и социальные.

Развитие технологий и достижения науки, активно внедряемые в индустрию моды, способствуют формированию новых дизайнерских

подходов. Особое значение приобретают вопросы использования экологически чистых материалов, оптимизации производственных процессов и создания устойчивых систем.

Ключевые слова: инновации, устойчивое развитие, экологический дизайн, внешние эффекты, духовные ценности.

Abstract. Modern fashion design is developing in close interaction with social, economic, and cultural processes, based on the principles of humanism. This field is no longer limited to purely aesthetic requirements; rather, it is evolving into a comprehensive system that encompasses various aspects of human needs, including spiritual, physical, and social dimensions.

Technological advancement and the integration of scientific achievements into the fashion industry are shaping new design approaches. In particular, the use of environmentally friendly materials, the optimization of production processes, and the development of sustainable systems have become highly relevant.

Keywords: innovation, sustainable development, ecological design, externalities, spiritual values.

Asosiy qism .Kiyim inson hayotida nafaqat himoya vositasi, balki ijtimoiy va madaniy ifoda shakli sifatida ham muhim o‘rin tutadi. U insonning tashqi ko‘rinishi bilan bir qatorda, uning ichki dunyosi va qadriyatlarini ham aks ettiradi.

Tarix davomida kiyim shakli va dizayni jamiyat rivoji bilan chambarchas bog‘liq holda o‘zgarib kelgan. Bugungi kunda esa moda sanoati jadal rivojlanayotgan global tizimga aylangan bo‘lib, unda ekologiya, iqtisodiyot va madaniyat omillari birgalikda ta’sir ko‘rsatmoqda.

Aholining ekologik ong darajasi ortib borishi natijasida kiyim ishlab chiqarishda yangi talablar shakllanmoqda. Endilikda dizaynerlar nafaqat

estetik jihatdan jozibador, balki ekologik xavfsiz va uzoq muddat xizmat qiladigan mahsulotlar yaratishga intilmoqda.

Zamonaviy moda madaniy, iqtisodiy va siyosiy omillar ta'siri ostida tobora diversifikatsiyalanib bormoqda. Ekologik dizayn esa ta'minot zanjirining ajralmas tarkibiy qismi sifatida shakllanmoqda. Aholining ekologik ong darajasining ortishi natijasida ekologik dizayn moda sanoatida ustuvor yo'nalishlardan biriga aylanmoqda. Nike, Adidas va The North Face kabi yirik brendlar ushbu yondashuvni o'z faoliyatiga izchil joriy etmoqda [1].

Tadqiqotning maqsadi. Mazkur tadqiqotning asosiy maqsadi moda sanoatida qo'llanilayotgan dizayn yondashuvlarini tahlil qilish hamda ularning atrof-muhitga ta'sirini kamaytirish yo'llarini aniqlashdan iborat.

Shuningdek, barqaror moda konsepsiyasini rivojlantirish orqali ishlab chiqarish jarayonlarini takomillashtirish va samarali tizimlarni ishlab chiqish muhim vazifalardan biri hisoblanadi [2].

Barqaror moda dizayni (to'g'rilangan)

Hozirgi davrda ekologik muammolarning kuchayishi moda sanoatida ham yangi yondashuvlarni talab etmoqda. Barqaror dizayn tushunchasi aynan shu ehtiyojdan kelib chiqqan bo'lib, u resurslardan oqilona foydalanish hamda atrof-muhitga zarar yetkazmaslikni nazarda tutadi.

Global iqlim o'zgarishi, tabiiy resurslarning kamayishi va chiqindilar muammosi ishlab chiqarish jarayonlarini qayta ko'rib chiqishni taqozo etmoqda. Shu sababli ekologik toza materiallar va innovatsion texnologiyalarni joriy etish muhim yo'nalishga aylanmoqda.

Barqaror moda quyidagi asosiy tamoyillarga tayanadi:

- tabiiy resurslardan samarali foydalanish
- qayta ishlash imkoniyatlarini kengaytirish
- chiqindilar hajmini kamaytirish
- inson salomatligini himoya qilish

Mazkur yondashuv nafaqat ekologik muammolarni kamaytiradi, balki iste'molchilarning mahsulotga bo'lgan ishonchini ham oshiradi [3].

Estetik va ijtimoiy jihatlar

Moda nafaqat iqtisodiy faoliyat turi, balki muhim madaniy hodisa ham hisoblanadi. Kiyim tanlash orqali inson o'z shaxsiyatini namoyon etadi, shu sababli dizayn jarayonida estetik va ijtimoiy omillar muhim ahamiyat kasb etadi.

Bugungi kunda tezkor moda (fast fashion) konsepsiyasi keng tarqalgan bo'lsa-da, u ekologik muammolarni kuchaytiruvchi omil sifatida qaralmoqda. Shu bois "sekin moda" (slow fashion) yondashuvi tobora ommalashib bormoqda. Ushbu konsepsiya sifatli va uzoq muddat foydalanishga mo'ljallangan mahsulotlarni ishlab chiqarishga qaratilgan.

Barqaror dizayn, shuningdek, mehnat sharoitlarini yaxshilash va ijtimoiy adolatni ta'minlashga xizmat qiladi. Bu esa moda sanoatini yanada mas'uliyatli va barqaror tizimga aylantiradi [4].

1-rasm. Barqaror moda tizimi infografikasi

Innovatsion rivojlanish yo'nalishlari

Kelajakda moda sanoatining rivoji quyidagi yo‘nalishlarda davom etishi kutilmoqda:

- ekologik materiallardan keng foydalanish
- raqamli texnologiyalarni joriy etish
- sun’iy intellekt asosida dizayn yaratish
- qayta ishlash texnologiyalarini rivojlantirish

Ushbu omillar moda sanoatini yanada samarali va ekologik jihatdan xavfsiz tizimga aylantirishga xizmat qiladi.

Masalan, H&M kompaniyasi o‘zining “Conscious” liniyasi orqali barqaror modani targ‘ib etishga intilmoqda. Biroq yangi mahsulotlarning doimiy ishlab chiqarilishi, tez-tez chegirmalar e‘lon qilinishi hamda agressiv marketing siyosati barqarorlik nuqtai nazaridan muammoli yondashuv sifatida baholanmoqda.

Kiyimning estetik jihatini uning uzoq muddat foydalanish imkoniyatiga bevosita ta’sir ko‘rsatadi. Barqarorlik nuqtai nazaridan mahsulotning xizmat muddati muhim ahamiyatga ega (2-rasm).

Ekologik va axloqiy kiyim tanlovi har doim ham yetarli darajada samarali bo‘lmaydi, chunki dizaynerlar mavjud ishlab chiqarish sharoitlari va resurslardan kelib chiqib faoliyat yuritadilar. Qadriyatlarga asoslangan bunday yondashuv amaldagi biznes tizimida ma’lum darajada cheklangan. “Eng yaxshi amaliyot” (best practice) tushunchasi esa mavjud sharoitlarda eng maqbul ekologik va ijtimoiy yechimni anglatadi. Ayniqsa, kichik kompaniyalar uchun barqaror ekologik materiallardan foydalanish murakkab jarayon hisoblanadi.

Shu sababli dizaynerlar o‘zlarining dizayn va ishlab chiqarish imkoniyatlarini, ya’ni barqaror ishlab chiqarishga ta’sir darajasini aniqlashlari zarur. Ishlab chiqarish hajmini va chiqindilarni kamaytirish, materiallardan oqilona foydalanish hamda kam iste’molga asoslangan yondashuvni qo‘llash maqsadga muvofiqdir [5].

2-rasm. NURMI kanop jinsilari (Nurmi Hemp Jeans)

NURMI kanop jinsilari atrof-muhit va inson salomatligini inobatga olgan holda yaratilgan barqaror moda mahsulotidir. Ular 55% kanop tolasi va 45% organik paxtadan tayyorlangan bo'lib, materiallar ekologik toza manbalardan olinadi. Ip kam ta'sirli bo'yoqlar yordamida bo'yalgan, mato Xitoyda to'qilgan, kesish, tikish va yakuniy ishlov berish jarayonlari esa Finlyandiyaning Keitele shahrida amalga oshirilgan. Ushbu jinsilar uzoq muddat foydalanishga mo'ljallangan bo'lib, qulay, havo o'tkazuvchan va ekologik jihatdan xavfsiz xususiyatlarga ega.

Moda dizayni innovatsiyasining istiqbollari kelajakda barqarorlik, texnologik taraqqiyot va insonparvarlik tamoyillariga asoslangan holda yanada kengayib boradi. Zamonaviy moda sanoati endilikda faqat estetik ko'rinish va iqtisodiy foydaga emas, balki ekologik mas'uliyat, ijtimoiy adolat va ma'naviy qadriyatlarga ham tayanmoqda. Bu esa moda dizaynini ko'p qirrali, kompleks va strategik soha sifatida rivojlantirish zaruratini yuzaga keltiradi [5].

Kelajakda barqaror materiallardan foydalanish, qayta ishlash texnologiyalarini rivojlantirish, raqamli dizayn hamda sun'iy intellekt asosidagi modellarni joriy etish moda sanoatining asosiy yo'nalishlariga aylanadi. "Sekin moda" (slow fashion) konsepsiyasi tezkor iste'mol madaniyatining o'rnini bosib, sifat va uzoq muddat foydalanishga asoslangan dizayn yondashuvini ilgari suradi.

Shuningdek, innovatsion moda dizayni atrof-muhitni muhofaza qilish, chiqindilarni kamaytirish va ishlab chiqarish jarayonlarini optimallashtirish orqali global ekologik muammolarni hal etishga hissa qo'shadi. Iste'molchilarning ongli tanlovi hamda brendlarning ijtimoiy mas'uliyati ushbu jarayonda muhim ahamiyat kasb etadi [6].

EKOLOGIK MATERIALLAR TURLARI VA ULARNING XUSUSIYATLARI

Material turi	Kelib chiqishi	Afzalliklari	Kamchiliklari
Kanop tolasi (hemp)	Tabiiy o'simlik	Yuqori chidamlilik, ekologik tozalik, kam suv talab qiladi	Qayta ishlash jarayoni murakkab
Organik paxta	Kimyoviy moddalarsiz yetishtiriladi	Teri uchun xavfsiz, ekologik zarar kam	Narxi yuqori
Bambuk tolasi	Tabiiy manba	Antibakterial xususiyatga ega, yumshoq	Ishlab chiqarish jarayoni murakkab
Qayta ishlangan tolalar	Sanoat chiqindilaridan olinadi	Chiqindilarni kamaytiradi, resurslarni tejaydi	Sifat barqaror emas

NURMI KANOP JINSILARI TEXNIK TAVSIFI

Xulosa. Moda dizayni innovatsiyasining istiqbollari kelajakda barqarorlik, texnologik taraqqiyot va insonparvarlik tamoyillariga asoslanadi. Zamonaviy moda sanoati endilikda nafaqat estetik ko‘rinishga, balki ekologik mas’uliyat va ijtimoiy adolat tamoyillariga ham tayanadi.

Kelajakda quyidagi yo‘nalishlar ustuvor ahamiyat kasb etadi:

- barqaror materiallardan foydalanish
- qayta ishlash texnologiyalarini rivojlantirish
- “slow fashion” (sekin moda) konsepsiyasini joriy etish

Ko‘rsatkich	Tavsif
Mahsulot nomi	NURMI Hemp Jeans
Tarkibi	55% kanop, 45% organik paxta
Ishlab chiqarish	Xitoy + Finlyandiya
Bo‘yoq turi	Past ta’sirli ekologik bo‘yoq
Afzalliklari	Ekologik toza, uzoq muddat xizmat qiladi
Xususiyatlari	Havo o‘tkazuvchan, qulay

Xulosa qilib aytganda, moda dizayni innovatsiyasi texnologiya, ekologiya va estetikaning uyg‘unligi asosida rivojlanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Fletcher, K. Sustainable Fashion and Textiles: Design Journeys. London: Earthscan, 2014.
2. Gwilt, A. Shaping Sustainable Fashion: Changing the Way We Make and Use Clothes. London: Earthscan, 2011.
3. Niinimäki, K. Sustainable Fashion: New Approaches. Helsinki: Aalto University, 2013.
4. Black, S. The Sustainable Fashion Handbook. London: Thames & Hudson, 2012.

5. Fletcher, K., Tham, M. Earth Logic: Fashion Action Research Plan. London: The J.J. Charitable Trust, 2019.
6. International Organization for Standardization (ISO). ISO 14001: Environmental Management Systems — Requirements with Guidance for Use. Geneva: ISO, 2015.
7. O‘zbekiston Respublikasi Ekologiya va atrof-muhitni muhofaza qilish bo‘yicha normativ-huquqiy hujjatlar to‘plami. Toshkent, nashr yili ko‘rsatilmagan.